

ÖZMEN, M. (2010), "Metin Yayınlarında Noktalamayla İlgili Anlam Kaymaları ve Karacaoğlan'ın Şiirlerindeki Durum", *Türk Dili Üzerine Makaleler*, Ankara: Akçağ, 549-554.

METİN YAYINLARINDA NOKTALAMAYLA İLGİLİ ANLAM KAYMALARI ve KARACAOĞLAN'IN ŞİİRLERİNDEKİ DURUM*

Eski metin yayınlarında, noktalama işaretlerinin kullanımıyla ilgili olarak değişik tutumlar izlenmektedir. Bu tutum değişikliği, ayrı dalda olanlar arasında olabildiği gibi, aynı dalda olanlar arasında da olabilmektedir. Bu konuda metin yayıncılarının belirli ilkelerde birleşmelerinde ve birbirine ters düşmeyen yollar izlemelerinde, mümkünse belirli konularda tutum birliğine gitmelerinde yarar vardır.

Noktalamanın, Türk edebiyatına, Tanzimat'la girdiğini biliyoruz. 1860'lardan önce böyle bir uygulama olmadığına göre, yazdığı edebi eserde noktalama işareti kullanmamış bir kimsenin eserine noktalama işareti koyarken, müellif noktalama işareti koymuş olsaydı, bizim koyacağımız noktalamalarla aynı şey olurdu diyebilir miyiz? Bunu diyemeyeceğimize göre yapacağımız işin bir tarafı şöyle veya böyle bizim şahsi tasarrufumuza kalmaktadır. Peki, bize ait olmayan bir metin üzerinde şahsi tasarrufta bulunabilir miyiz bulunamaz mıyız? Bulunursak ne kadar bulunabiliriz? Bize kalırsa bu tasarruf, okuyucuyu yönlendirmeyecek, metne bizim yorumumuzu katmayacak ölçüler içinde olmalıdır. Yaptığımız noktalama, metinden çıkacak anlamı etkileyecekse, noktalanmamış veya bir başka şekilde noktalanmış metne göre, ortaya anlam farklılığı çıkaracaksa, böyle bir tasarrufta bulunmaya hakkımız yoktur. Zira, noktalama, özellikle nazımda, yayıncının düşüncesini, yorumunu metne dokumaksa, nakşetmekse, bu tutum okuyucuyu doğrudan doğruya etkilemek, onun, sizin dışınızda bir başka şekilde düşünmesine, zihninin değişik arayışlara girmesine, değişik yönlerde kanatlanmasına daha işin başında ket vurmaktır demektir.

Metin yayınlarını önce nesir ve nazım diye ikiye ayırmak gerekmektedir. Bu iki alanın karakterleri de özellikleri de birbirinden farklı olduğu için her iki sahayı kendi içinde değerlendirmekte yarar vardır.

Şimdi, bugüne kadar yapılan metin yayınlarında nasıl bir yol izlendiğini kısaca gözden geçirelim:

* Adana Valiliği-Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 20-24 Kasım 1991, Bildiriler, Adana 1993, 167-172. s.

Düzyazı metinlerin yayınlarında izlenen yollara baktığımızda kesin bir irlik görmüyoruz. Bu alandaki tasarrufların belli başlılarını şu gruplarda playabiliriz:

1. Hiç noktalama işareti ve büyük harf kullanılmayan metinler (bk. Gülistan Tercümesi, Seyfi Serayi, Haz.: Ali Fehmi Karamanlıoğlu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 544, Ankara 1989. Bu eserin manzum kısımlarında da aynı uygulamaya gidilmiştir. Orhun Yazıtları, Talât Tekin, Türk Dil Kurumu Yayınları: 540, Ankara 1988).
2. Noktalama işaretleri kullanılmayan, ancak, özel isimlerde büyük harf kullanılan metinler (bk. Müntehabat-ı Şifa I, Zafer Önler, Türk Dil Kurumu Yayınları: 559, Ankara 1990).
3. Noktalama işaretlerinden yalnızca virgöl kullanılan, ayrıca özel isimler dışında büyük harf kullanılmayan metinler (bkz. Mukaddimetü'l-Edeb, Nuri Yüce, Türk Dil Kurumu Yayınları: 535, Ankara 1988).
4. Noktalama işaretleri kullanılan, ancak büyük harf kullanılmayan metin yayınları (bk. Eski Türk Yazıtları, Hüseyin Namık Orkun, Türk Dil Kurumu Yayınları, 529, Ankara 1987).
5. Tam bir noktalama kullanılan, ancak, özel adlar dışında büyük harf kullanılmayan metin yayınları (bk. Türk Lehçeleri Örnekleri, Saadet Çağatay, 3. baskı, A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1977; Marzuban-name Tercümesi, Zeynep Korkmaz A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları: 219, Ankara 1973).
6. Noktalama işaretlerinin ve büyük harfin tam olarak kullanıldığı metin yayınları (bkz. Nehcü'l-Feradis II, Metin, Çevriyazı: János Eckmann, Yayınlayanlar: Semih Tezcan-Hamza Zülfikar, Türk Dil Kurumu Yayınları: 518, Ankara-?; Dede Korkut Kitabı I, Muharrem Ergin, Türk Dil Kurumu Yayınları-Sayı: 169, Ankara 1989; Nesayimü'l-Mahabbe min Şemayimi'l-Fütüvve, Ali Şir Nevâyi, Hazırlayan: Kemal Eraslan, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2654, İstanbul 1979).

Manzum metin yayınlarına gelince, bunlardaki tutum da mensur metin yayınlarından pek farklı değildir. Gerek, Halk Edebiyatı, gerekse Divan Edeyatı metin yayınlarında, yayıncılar birbirlerinden farklı tutumlar sergilemiştir. Bu farklılık, değişik araştırmacılar arasında olduğu kadar, bir araştırmacının aynı yayınının değişik metinlerinde de görülebilmektedir. Biz, manzum metin yayınlarında noktalamayla ilgili olarak belirleyebildiğimiz farklılıkları şu şekilde gruplandırdık:

1. Noktalama işaretlerinin ve büyük harfin hiç kullanılmadığı metin yayınları (bk. Kutadgu Bilig I, Metin, Reşit Rahmeti Arat, Türk Dil Kurumu Yayınları: 458, Ankara 1979; Kadı Burhaneddin Divanı, Muharrem Ergin, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları: 2244, İstanbul, 1980)
2. Noktalama işaretleri kullanılmayan, ancak dize başlarında ve özel isimlerde büyük harf kullanılan metin yayınları (bk. XI. Yüzyıl Türk Şiiri, Talât Tekin, Türk Dil Kurumu Yayınları: 541, Ankara 1989; Mecmu'attü'n-nezair, Mustafa Canpolat, Türk Dil Kurumu Yayınları: 500, Ankara 1982; Nev'i Divanı, Hazırlayanlar: Mertol Tulum, M. Ali Tanrıyar, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2160, İstanbul 1977; Gevheri Divanı, Şükrü Elçin, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Dairesi Yayınları: 56, Halk Edebiyatı Dizisi: 9, Ankara 1984; İB).
3. Noktalama işaretleri kullanılmayan, ancak belirli yerlerde bazı noktalama işaretlerinin ve dize başlarında ve özel isimlerde büyük harflerin kullanıldığı metin yayınları (bk. Nedim Divanı, Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılâp-Aka Kitabevi, İstanbul, 1972, s.143-222. Yalnızca tarih düşürülen beyit ve dizelerden önce iki nokta konulmuştur).
4. Aynı eserde hem noktalama işaretlerinin kullanıldığı hem de kullanılmadığı metinler bulunan, dize başlarında ve özel isimlerde büyük harf kullanılan metin yayınları: Fuad Köprülü'nün, Türk Saz Şairleri adlı eserinde, genelde noktalamaya yer verilmemiş, ancak bazı metinlerde denk öğeler arasına ya da öznedenden sonra, virgül konmuştur. Bazı metinlerde ise kıt'a sonlarına nokta konmuştur (bkz. FK, s. 165, Aşık'tan alınan 9. metin). Ayrıca bazı metinlerde tam bir noktalama uygulanmıştır (bkz. FK, s. 132-134, Kuloğlu'dan alınan 1., 2., 3. metinler). Saim Sakaoğlu, Türk Dili Dergisinin Halk Şiiri özel sayısındaki incelemesinde ikili bir tutum izlemiştir. Genelde noktalama işareti kullanmayan Sakaoğlu, bazı metinlerde noktalama işaretlerine yer vermiştir [bkz. "Türk Saz Şiiri", Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri) sayı: 445-450 Ocak-Haziran 1980, s. 128, 205/206, 213/214]. Abdurrahman Güzel de aynı özel sayıdaki incelemesinde genelde noktalama kullanmamış, ancak Ahmed Yesevi'den aldığı hikmetlerde noktalama işaretlerini kullanmıştır [bkz. Abdurrahman Güzel, "Tekke Şiiri", Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), Sayı: 445-450 Ocak-Haziran 1989, s.354-357].

5. Bazı metin yayınlarında da tam bir noktalama kullanıldığını görüyoruz. Bu metinlerde yine dize başları ve özel isimler, büyük harflerle gösterilmiştir [bkz. Kadı Burhaneddin Divanı'ndan seçmeler, Haz.: Ali Alpaslan, Kültür Bakanlığı Yayınları: 232, 1000 Temel Eser: 73, Ankara 1977; Nevzat Gözaydın, "Anonim Halk Şiiri Üzerine...", Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), Sayı: 445-450 Ocak-Haziran 1989, s. 1-104; MC]. Karacaoğlan'ın şiirlerinde de bu değişik tutumların örneklerini görüyoruz. Kimi yayıncı, tam bir noktalama yaparken, kimi daha az noktalama kullanmış, kimi ise hiç noktalama işareti kullanmamıştır. Mesela Müjgan Cumbur (bkz. MC) ve Hikmet İlaydın (bkz. Hİ) tam bir noktalamaya giderken, Sadettin Nüzhet Ergun (bkz. SNE) ve Fuad Köprülü (bkz. FK) ara sıra virgül kullanmışlar, Cahit Öztelli (bkz. CÖ) ise hiç noktalama işareti kullanmamıştır.

Şimdi aynı metin üzerinde değişik uygulamaları ele alalım:

Müjgan Cumbur'a göre:

Ala gözlüm, yıktın benim evimi,
Eğlen şu diyarda kal, deyi deyi.
Viran ettin bahçam ile bağımı,
Domurcuk güllerim, al, deyi deyi.

İnsanoğlu kurtulmuyor kazadan.
Yaralılar nasıl durur sızıdan?
Akça ceran kurtulmuş da tazıdan
Kaldırılmış başını, çöl deyi deyi.

Seher zamanında uğradım sana,
Görünce gül yüzlüm, kaldım ben tana;
Gafilken bir dolu sundun sen bana,
İçirdin ağuyu, bal deyi deyi.

Karac'oğlan der ki: N'eyleyip n'etmek?
Bir fikrim var: Şu sılayı terk etmek.
Yıkıl git, diyorsun. Kolay mı gitmek?
Sen getirdin beni, gel deyi deyi.

MC 33/34, 49

Hikmet İlaydın'a göre:

Ala gözlüm, yıktın benim evimi,
Eğlen şu diyarda, kal deyi deyi.

Viran ettin bahçem ile bağımı,
Tomurcuk güllerim al deyi deyi.

İnsanoğlu kurtulmuyor kazadan,
Yaralılar nasıl durur sızıdan?
Akça ceran kurtulmuş da tazıdan,
Kaldırmış başını çöl deyi deyi.

Seher zamanında uğradım sana,
Görünce, gül yüzlüm, kaldım ben tana.
Gafilken bir dolu sundun sen bana,
İçirdin ağrıyı, bal deyi deyi.

Karac'oğlan der ki, neyleyip netmek?
Bir fikrim var; şu sılayı terk etmek.
Yıkıl git, diyorsun, kolay mı gitmek?
Sen çağırdın beni, gel deyi deyi!...

Hİ, 84

Sadettin Nüzhet Ergun (SNE, 89/90, 25), Cahit Öztelli (CÖ, 28/ 29, 16) ve İlhan Başgöz (İB, 24) aynı metinde hiç noktalama işareti kullanmamışlardır.

Nokta, soru işareti, ünlem ve iki nokta cümleyi bitirir ve bir sonraki cümleye büyük harfle başlanır. Bu esasa göre, I. kıtada Cumbur'a göre iki, İlaydın'a göre iki; II. kıtada Cumbur'a göre üç, İlaydın'a göre iki; III. kıtada Cumbur'a göre bir, İlaydın'a göre iki; IV. kıtada Cumbur'a göre yedi, İlaydın'a göre de dört cümle bulunmaktadır. Diğer araştırmacılar, yani noktalama işareti koymayanlar bunun takdirini okuyucuya bırakmışlardır.

Noktalama işaretleri, peşi sıra, cümle tipini de getirir, iki cümle arasında nokta konursa, iki basit cümle, virgül veya noktalı virgül konursa, sıralı birleşik cümle ortaya çıkar. Bunun yanında, noktalama, cümle tonlamasıyla da doğrudan doğruya ilgilidir. Sonuna virgül konulan cümle yükselen tonla, sonuna nokta konulan cümle alçalan tonla biter. Zira birleşik cümlelerde, önceki cümleler yükselen tonla bittiği için, cümleler, birbirlerine, anlamca daha sıkı bağlanırlar. Ayrıca, noktalama işareti koyup koymamakla ortaya çıkacak durumlar, cümle tipi ve ona bağlı olarak tonlama kadar, ahenk durularını da etkiler. Yerine göre noktalama, metnin hakim tonla, ağır tonla, ya da alaylı tonla okunup okunmaması üzerinde de etkili olabilir.

Bir de "Nâcar Karac'oğlan nâcar" dizesine bakalım. Bu dizede, Karac'oğlan kelimesinin yalnız önüne, yalnız sonuna veya hem önüne hem sonuna virgül koyabiliriz. Burada "nâcar" olan, çaresiz olan Karac'oğlan mı, yoksa durum, vaziyet mi? Karac'oğlan'ı üçüncü kişi konumunda düşünürseniz,

çar" olan Karacaoğlan'dır, sen konumunda, hitap konumunda düşünürse-
"nâçar" olan durumdur, vaziyettir. Hiç virgül konmaması durumunda ise
ikisi de aynı anda düşünülebilir. Aynı dize üzerinde tonlama konusuna
ince, ben, virgül Karacaoğlan'ın iki yanına konursa, ağır tonla, Karacaoğ-
dan sonra konursa, heyecanlı tonla, hitap tonuyla okuma gereğini algılı-
um. Hiç noktalama işareti konmaması durumunda ise bu özgürlük bana
ir ve okuyuşta, birini tercih etme hakkına sahibim.

Sonuç olarak ben, eski metin yayınlarında; 1. manzum metinlerde nokta-
ta işaretlerinin kullanılmaması 2. mensur metinlerde de yayıncının yoru-
nu metne aktarmamak kaydıyla sınırlı bir noktalamaya gidilmesi gerektiği
ısındayım. Büyük harf konusu ise farklı bir konudur. Kullanıp kullanma-
da, dil açısından incelenen metinlerle edebiyatçı bakış açısıyla hazırlanmış
inlerde, tutum farklılığı, olabilmektedir.

KISALTMALAR

- CÖ: Cahit Öztelli, *Karacaoğlan*, Üçüncü basılış, Varlık Yayınları, İs-
tanbul 1957.
- FK: Fuad Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, Milli Kültür Yayınları, Ankara
1962.
- Hİ: Hikmet ilaydın, *Türk Edebiyatında Nazım*, Dördüncü basılış, İnkılâp
ve Aka Kitabevleri Koll. Şti., İstanbul 1964.
- İB: İlhan Başgöz, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Ararat Yayıne-
vi, İstanbul 1968.
- MC: Müjgan Cumhur, *Karacaoğlan*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın-
ları, İkinci Baskı, Ankara 1985.
- SNE: Sadeddin Nüzhet Ergun, *Karaca Oğlan Hayatı ve Şiirleri*, Dör-
düncü Baskı, İkbâl Kitabevi, İstanbul 1942.